

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

זכות

- א. ליבה ולבתה הרוח אם יש בלביו כדי ללבותה חייב ואם לאו פטור.....2
- ב. זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה.....3
- ג. השולח את הבערה ואכלה עצים או אבנים או עפר חייב שנאמר כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבעיר את הבערה.....5
- ד. מה קמה בגלוי אף כל בגלוי.....6
- ה. לאתויי לחכה נירו וסכסכה אבניו.....7
- ו. כי מפני הרעה נאסף הצדיק.....7
- ז. לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב.....8
- ח. דבר בעיר כנס רגליך ... לך עמי בא בחדריך וסגור דלתיך בעדך ... רבא בעידן רתחא הוי סכר כוי ... רעב בעיר פזר רגליך ... דבר בעיר אל יהלך אדם באמצע הדרך ... אל יכנס אדם יחיד לבית הכנסת.....9
- ט. פתח הכתוב בנזקי ממונו וסיים בנזקי גופו לומר לך אשו משום חציו.....11
- י. אסור להציל עצמו בממון חבירו.....12
- יא. אבל אתה מלך אתה [ומלך] פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו.....17

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

דף ס.

א. ליבה ולבתה הרוח אם יש בלבויו כדי ללבותה חייב ואם לאו פטור

הבעיר אש שלא היתה יכולה להזיק כי אם ע"י ליבוי, ונתלבתה האש ע"י ליבויו בעירוף ליבוי רוח מצויה, חייב¹, ואם אחר הדליק האש, יש אומרים² שאם יש בליבויו לבד כדי ללבות, ובליבויו הרוח לבד אין כדי ללבות³ חייב המלבה והמדליק פטור, ואם אין באחד מהם כדי ללבות, או שיש בכל אחד מהם כדי ללבות, פטור המלבה. ויש אומרים⁴ שאע"פ שלא היה בליבויו כדי ללבות כי אם בסיוע הרוח חייב.

¹ דלא גרע מליבתו הרוח מצויה, ואה"נ אם ברוח שאינה מצויה נסתייע בליבויו, פטור. וכן כתב בחו"א ב"ק סימן ב סק"ד, אלא שכתב בן מטעם אחר דכל שנודע לו שעצים שלו הובערו אפילו באונס, ויכול להציל חייב על נזיקהו, ומדברי היש"ש נראה שאם יש ברוח מצויה כדי ללבות, אף על פי שלא בא הרוח וליבה אלא הוא לבדו, ג"כ פטור, משום דסוף סוף היה מתלבה ע"י הרוח, אם לא שלא היה אח"כ שום רוח אפילו מצויה, וצ"ע. פתחי חושן חלקו פרק ט הערה כו

² רמ"א תיב ט וכדעת רוב הפוסקים כרב אשי וכסתמא דברייתא, כמבואר בתוס' בסוגיא כתבו דאיירי כשאין ברוח בפני עצמו כדי ללבות, דאי יש בו כדי ללבות, אפי" כשיש בליבויו כדי ללבות למה יתחייב, הא בלא איהו נמי היה הולך ומזיק, ולכן כשיש בליבויו כדי ללבות חייב המלבה כי הוא עשה הכל, דהו"ל כזה יכול וזה אינו יכול דשאינו יכול אינו אלא מסייע שאין בו ממש, ואם אין בליבויו כדי ללבות, אף על פי שגם הרוח אין כדי ללבות, פטור, דלא מיחייב משום אש אלא כשעשה כ"כ בפני עצמו בלא סיוע הרוח או דבר אחר, שיוכל להזיק ברוח מצויה אחר גמר המעשה שלו וכו', ושם בד"ה רב אשי סיימו לפרש דבריהם עפ"י תירוצו של רב אשי, דדוקא לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה, וכשגורם לזרות הרוח המסייעתו הוי מלאכת מחשבת, ולהכי חייב בגרמת זרייה זו, אבל עושה מעשה זרייה בפני עצמו לא מיקרי, ולכך הכא לא מיקרי מבעיר אלא גורם וכו' ככל שאר גרמות דפטור. וביאר מהר"מ כונתם (והוא עפ"י דבריהם לעיל שאינו חייב באש אלא כשעשה מעשה בעירה שיוכל לילך אח"כ להזיק ברוח מצויה), שכשהרוח מסייעתו לא מיקרי מבעיר אלא גורם. והרא"ש כתב בעין דברי התוס' והוסף דגבי שבת אף על פי שאינו אלא גרמא, בהכי חייבה תורה, כיון שמלאכה זו עיקר עשייתה ע"י רוח, אבל הכא גרמא הוא. וכעין זה כתב היש"ש בשם הרמב"ן וז"ל, וליבה וליבתה הרוח דפטור רב אשי משום דגרמא בנוקין פטור, וכוותיה קי"ל, וטעמא דמילתא דאיהו בלחודיה לא גרם נזק, וליכא הכא מזיק אלא ע"י הרוח, ואין זה אש שהיבה עליו תורה, שאין אלו היצוי אלא אף היצוי הרוח, ולא ממונו הוא, ומשום האי טעמא גופא לא דמי לאבנו סכינו ומשאו וכו', דהתם המניח כמלבה הוא ויש בליבויו כדי ללבות, שהרי נברא גוף ההזיק עצמו, ואין הרוח מסייעתו בבריאתו אלא בהליכתו, כמי שליבה את האש לגמרי בתוך שלו ובאה רוח מצויה והדליקה בקמת חבירו, ע"כ, והרי"ף והרא"ש פסקו כלישנא דברייתא וכאוקימתא דרב אשי, שאם אין בליבויו כדי ללבות פטור.

³ והרשב"א סובר דאיירי כשיש גם ברוח כדי ללבות, והעיקר אם יש בליבויו של המלבה כדי ללבות.

⁴ שו"ע ונו"כ תיב ט כדעת הרמב"ם (פ' יד מה' נזקי ממון הלכה ז) שכתב, ליבה וליבתו הרוח חייב, שהרי הוא גרם, וכל הגורם להזיק משלם נזק שלם, ותמה הראב"ד בהשגות על שלא חילק בין יש בליבויו כדי ללבות או

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

יש אומרים⁵ שאם שנים ליבו, ואין בליבויו של כל אחד כדי ללבות, פטור.

ב. זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה

לא. וכתב המ"מ שהרמב"ם אינו סובר כרב אשי דגרמא בנזקין פטור בכל גוונא, וסובר כהנך אוקימתות שפירשו שלכן פטור באין בליבויו כדי ללבות, שליבויו לא הועיל כלום, ולדבריהם כשליבויו הועיל, אף על פי שאין בליבויו כדי ללבות רק בסיוע הרוח, חייב, ולכן סתם וכתב שליבה וליבתו הרוח חייב. אלא שהקשה המ"מ שהרי בפ"א מנזקי שכנים פסק הרמב"ם כרב אשי, והוא מ"ש בפ' לא יחפור (דף כו ע"א) גבי דבי בר מריון שהיו מנפצים פשתן והיתה רקתא (נעורת) הולכת ע"י רוח ומזקת, ופטרם רבינא, דכי אמרינן מודה ר' יוסי בגירי דיליה ה"מ דקא אזלא מכחו, הכא זיקא הוא דממטי לה. ומר בר רב אשי חולק משום דהיינו זורה ורוח מסייעתו, ופסק הרמב"ם דפטור (וכן פסק בשו"ע סימן קנה סעיף לד), וע"כ דס"ל כרב אשי דגרמא בעלמא הוא. ונשאר המ"מ בצ"ע. והב"י תירץ דשאני גרמא דנעורת שאין הנזק בא מחמת מויק עצמו, משא"כ הכא בא הנזק ע"י המלכה. ואף על גב דגם ברקתא עושה מעשה הניפוץ, צריך לומר דלא חשיבא ליה להב"י מעשה נזק, שאין הניפוץ גורם בהולכת הרקתא, משא"כ כאן הליבויו גורם במעשה הנזק, וכעין זה כתב ביש"ש פ' הכונס סימן כד, וכתב דהרמב"ם סובר דהנך אוקימתות מודים דגרמא בנזקין פטור, אלא דס"ל דכאן הוי גרמי, ופסק הרמב"ם בוותייהו. והש"ך כתב ג"כ שכאן הוא גרמי, אלא שסובר בדעת הרמב"ם שגרמא וגרמי חדא הם, והרמב"ם סובר בהך דרקתא שאפילו גרמא אין כאן, משום דלא ניהא ליה במה שהעפר הולך למרחוק, עיין שם, ובערוה"ש כתב עוד לחלק דשאני בהך דגורן שהוא עושה לתשמישו הצריך לו, ואין להיבט בתשלומין כשבגרמתו בא נזק לאחר, אבל במזיק גמור כי הכא ודאי חייב לשלם,

והרמב"ן בדינא דגרמי פירש בהא דרקתא שהיו חובטין הפשתן להפיל הרקתא לארץ, ואילו נפלו לארץ שוב אין הרוח מזיזה ממקומה מפני שהיא דקה, אלא שמפני שכחה כחוש באה הרוח ומוליכה למקום רחוק ומזקת, ונמצא שמכחו לא הלכו כלום ולא סייע בהולכת הרוח, אלא אדרבה אם היתה הולכת מכחו היתה נופלת לארץ, ונמצא שהזיק זה הרוח בראו, אלא שהוא גרם לרוח שיבא עליה ויזיזה ולפיכך קראוהו גרמא בנזקין (מיהו לענין הרחקה חשיב גרמא דגיריה כיון שבאותה שעה הרוח מזומנת והוא גורם עיקרי), ולא דמי לאבנו סכינא ומשאו דכיון שהניחם בראש גגו אש הם, והרוח מוליכה ומקרבת אותה אצל הנזק יותר, כמו מדליק אש והרוח מוליכתו לגדיש, עיין שם..

⁵ רמ"א שם וציין לדברי המרדכי, אבל כן הוא גם בתוס' לפנינו, וכתבו, מכאן נראה דאם שנים הביאו עצים ואור וליבו שניהם ואין בכל אחד כדי ללבות פטור, וסיימו התוס' ותימא הוא, וכתבו כן אליבא דרב אשי דליבה וליבתו הרוח הוי גרמא כשאין בכל אחד כדי ללבות, וצ"ע שהרמ"א הביא דיעה זו ולא השגיח בתימה של התוס'. ובערוה"ש הסביר תמיהת התוס' שלא מצינו ששני ב"א שעשו נזק כאחד יפטרו כשאחד לבדו לא היה יכול לעשות, שהרי גם במלאכת שבת קי"ל שבוזא אינו יכול וזה אינו יכול חייבים כבשבת דף צב ע"ב. וכתב בערוה"ש לתרץ דס"ל דמסייע לנזק הוא ומסייע אין בו ממש, וסיים שגם זה תמיה גדולה. ובחזו"א ב"ק סימן ב סק"ד הקשה על דברי התוס' עפ"י מ"ש לעיל דף נט: שבבעלים של עצים ואש אינו נפטר בליבויו שותפות, א"כ למה יפטרו כאן, ותירץ דאפשר שכשם שאינו מוזהר על אש בהמתו אינו מוזהר על אש של עציו, ודוקא כשהעץ עצמו נעשה אש, כגון דליל שנקשר ברגלי תרנגול, אבל לא על עציו שהובערו, אלא שמצדד לומר שגם עצים שלו לאחר שהובערו ואי אפשר להצילם נעשו הפקר, ושוב אין זה אש שלו. עיין שם. ועיין פתחי חושן שם הערה כח

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

ממה שנשמך⁶ מלאכת שבת למלאכת המשכן באה הקבלה לחז"ל ללמוד ג"כ דמלאכת מחשבת בעינן דווקא במלאכות שבת כמו במשכן ובוזה תלוי כללים ועיקרים גדולים כמו שהתבאר במסכת הגינה דף י: ולא רק מהות המלאכה אלא גם איכותה, וכשם שבמשכן המלאכות היו "מלאכת מחשבת", גם בשבת כדי להתחייב צריך שהמלאכה שנעשית תהיה "מלאכת מחשבת", ולכן יש תנאים ואופנים לאיסור מלאכה מן התורה להתחייב עליה, אך גם ללא התנאים הללו עדיין ישאר בדרך כלל איסור דרבנן, וכפי שיבואר

אולם דבר אחד יש במלאכת מחשבת שהרי הוא הומרא והיינו שמי שזורה את התבואה ברוח הייב והיא מאבות מלאכות, אע"ג שעיקר המלאכה עושה הרוח ודבר זה אפילו בנוקין פטור, מ"מ בשבת חייב משום דזהו מלאכת מחשבת שכן דרך הזרייה ונתקיימה מחשבתו שניחא ליה במה שהרוח מסייעו.

לפיכך הזורה לרוח⁷, אב מלאכה וחייב⁸. וענינו הוא, שמפריד פסולת⁹ מאוכל ע"י הרוח¹⁰. שדרכם היה לזרות התבואה שנידושה לרוח כדי להפריד המוץ (הקליפות והשבליים שהופרדו ע"י הדישה) מהגרעינים. והרוח נושאת את הפסולת הקלה, ונשאר לו הגרעינים. ומלאכה זו דומה למלאכת הבורר שענינו הפרדת הפסולת מהאוכל אלא שבורר הוא ביד והזורה הוא באמצעות הרוח¹¹.

⁶ ערוה"ש סי' רמב סעי' ב

⁷ ועיין בבא רחובות מלאכת זורה ס"ק י שמלאכת זורה אינו חייב אלא ע"י הרוח אבל לפזר סתם אין בו משום זורה אמנם אם ע"י שמפזר מפריד אוכל מפסולת כגון שע"י שזורק יחדיו אוכל ועפר מברר האוכל מהעפר אפילו בלא רוח אפשר שחייב דעכ"פ עשה מעשה זרייה וביירר אוכל מפסולת ואדרבא אם ע"י הרוח שהוא גרמא דכה אחר אחר מעורב בו כ"ש אם אינו אלא מכוחו שיהיה חייב וצ"ע

⁸ ואינו חייב אלא אם בשעת הזרייה יכל להתפזר ע"י רוח מצויה אבל אם לא יכל ובתוך כדי כך נתגברה הרוח לרוח שאינה מצויה אינו חייב (אגלי טל זורה סעי' ד)

⁹ חיי אדם כלל מו סעי' א שביתת השבת זורה סעי' ב

¹⁰ ולא אמרינן הרי הרוח גמר המלאכה ולא האדם דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה וכשגורם לזרות הרוח המסייעתו הוי מלאכת מחשבת ולכן חייב בגרמת זרייה זו ואע"ג דלענין נוקין מקרי זה גרמא ופטור מ"מ לענין שבת מקרי זה מעשה ולא גרמא דזהו דרך מלאכת הזרייה ונתקיימה מחשבתו דניחא ליה בהרוח ונכללה בכלל לא תעשה כל מלאכה [ב"ק ס'. ורש"י ותוס' שם] ולכן אע"ג דגם בשבת דרשינן עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי [שבת ק"כ:] מיהו זה לא מקרי גרמא בשבת דדרך מלאכתה בכך ובשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה מה שנחשב מלאכה אצל בני אדם (ערוה"ש סי' שיט סעי' א)

¹¹ ועיין בגמ' שבת עג ע"ב שהקשו "היינו זורה היינו בורר היינו מרקד אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל מילתא דהויא במשכן אף על גב דאיכא דדמיא לה חשיב לה" ועיין במאירי עג ע"א שפי' "ובגמ' שאלו שהרי זורה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

הזורה חייב¹² אפילו אם נעשה ברוח פיו. הכיצד אם לקח בידו תבואה, ונפח בפיו כדי להפריד המוץ או העפר ממנה, הרי זה תולדת זורה וחייב. וי"א¹³ שאינו חייב בזריה ברוח פיו¹⁴.

ג. השולח את הבערה ואכלה עצים או אבנים או עפר חייב שנאמר כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבעיר את הבערה

האש הוא¹⁵ אחד מאבות נזיקין, דכתיב (שמות כב פסוק ה) **כִּי תֵצֵא אֵשׁ וּמְצָאָהּ קִצִּים**. והוא כשמדליק אש¹⁶ והולך ע"י הרוח למקום אחר ומזיק, וכל הדומה לו שהוא ממונו, כגון שלא שמר גחלתו (או שהוא התחיל בנזק אף על פי שאינו ממונו ממש), והולך ע"י כח אחר למקום אחר ומזיק, ה"ז מתולדות האש, ומשלם נזק שלם.

כתיב: **כִּי תֵצֵא אֵשׁ אֶפֶּילוֹ מֵעֵצָמָה**¹⁷, שהדליק בתוך שלו והלך ודלק בתוך של חבירו¹⁸. וחייב לשלם הכל, אלא אם כן הרחיק כשיעור כמו שיבואר להלן דף סא. בעזה"ת אבל אם הרחיק כשיעור ויצא והזיק, פטור.

ובורר ומרקד שלשתן מין אחד הן להפריש אוכל מתוך פסולת ולמה נחלקו לשלשה ותירץ כל מילתא דהויא במשכן אע"ג דאיכא אחריתי דדמיא לה חשיב להו ופירוש הדברים אחר שאין מעשיהם שוים ולא בזמן אחד ובענין אחד אלא זה בתבן וזה בצרורות וזה בסובין"

¹² שם סעי' ה

¹³ ועיי"ל מש"כ משו"ת הר צבי בטל הרים שאפשר שיש לחלק בין הימים לשאר דברים

¹⁴ ערוך השולחן שיט סעי' כו

¹⁵ שו"ע ונו"כ תיה א

¹⁶ ובגידולי שמואל הביא בשם הש"מ בדרף ו שאם הביא עכו"ם או כלב אש לרשותו וזכה בו, ואש זה הזיק חייב לשלם, אף על פי דלא מעשיו גרמו, מ"מ ממונו הוא שלא שמרו, וכתב הגדו"ש דמסתבר דגם אם ירש או לקח או קיבל במתנה אש, או שאנסוהו לעשות אש, או אפילו אחר עשה אש משלו ויכול לשמרו ולא שמרו, חייב מדין אש דממונו, עיין שם.

¹⁷ שו"ע ונו"כ שם ב

¹⁸ ולפי מ"ש הרמ"א בסעיף ט גבי ליבה, שאם כבר היתה מנשבת בעולם רוח שאינה מצויה ה"ז כרות מצויה, נראה דה"ה בזה אם כשהבעיר כבר היתה רוח שאינה מצויה דינו כרות מצויה, ועי' תוס' ב"ק דף סע"א, ולאידך גיסא נראה שאם היה אש בבית ובא אחר ופתח חלון ונכנסה רוח מצויה, פטור המבעיר, שבשעה שהבעיר לא היה הרוח עומד לבא, ולדידיה חשיב כרוח שאינה מצויה, ואפשר שגם הפותח פטור משום שאינו אלא גרמא. בחו"א ב"ק סי' ב סק"ה דן כשהניח נר דולק ונפל פחם על השלחן והובער הבית, אם נפילת הפחם הוי כרות מצויה, וכן יש לעיין אם מיקרי אש דחציו לחייב על הטמון, וכתב דכיון שנפילת הפחם אינו כרוב פעמים,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

וכל זה במדליק בתוך שלו¹⁹ אבל במדליק בתוך חבירו, אפילו עברה כמה מילין, חייב.

ד. מה קמה בגלוי אף כל בגלוי

כבר התבאר לעיל דף ה:אמרה תורה טמון באש פטור שנאמר (שמות כב פסוק ה) **כִּי תֵצֵא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקָּמָה** מה קמה בגלוי²⁰, ולכן המדליק גדיש והיו בו כלים טמונים, אפילו כלים שדרכם להטמין בגדיש, פטור על הכלים, ומ"מ חייב על מקום הכלים כאילו היה מלא²¹. י"א²² שחייב לצאת ידי שמים על הכלים הטמונים ויש חולקים²³.

אף אם נאמר שחייב לשמור שלא יפול, מ"מ אינו אלא כאבנו סו"מ שאינו אלא כאש דממונו, וחשיב כח כחו ופטור על הטמון, עיין שם.

¹⁹ רמ"א שם.

²⁰ שו"ע ונו"כ תיח יג, וגזירת הכתוב הוא. ובחזו"א ב"ק סי' ב סק"ה מסתפק אם בית עושה טמון למה שבתוכו, דאפשר דכיון שהבית עשוי לכניסה לתוכו הו"ל מה שבתוכו גלוי, וכתב שנראה עיקר שאין הבית עושה טמון (לכאורה יש לחלק אם שלטה האש מבחוץ או מבפנים), ועוד מסתפק שם אם מתחת לעששית הוי גלוי, ואת"ל דהוי גלוי, שוב אין בית עושה טמון מפני החלונות שבו, עיין שם.

²¹ שו"ע שם, ופשוט דמ"ש שמשלם כאילו היה מלא, היינו כשהטמון היה שוה כדמי הגלוי או פחות ממנו, אבל אם היה שוה פחות מהגלוי, אינו משלם יותר ממה שהזיק. ובחזו"א ב"ק סימן ו סק"ו הסביר בחיוב מקום הכלים, דאע"פ שפטור טמון הוא אפילו כשידע שיש שם כלים, שדמי התבואה שבמקום הכלים לא מיקרי טמון, כשם שהעומרים הפנימיים לא מיקרי טמון, שערכם נראה בחוץ, ומסתפק החזו"א אם פטור טמון תלוי בשעת הדלקת האש או בשעת שריפה, ונ"מ כשנתגלה בין הבעירה לשריפה, וכתב שאם היה טמון בשעת הבעירה, אף שנתגלה קודם שנשרף כולו, פטור, דאל"כ איך מצינו טמון, שלעולם נשרף הכסוי קודם, ושוב נשרף בגלוי, ואם היה מגולה בשעת הבעירה ונטמן אח"כ פטור, כדמוכח מהא דשויה טמון.

²² עיין בברכת שמואל סי' ב

²³ בחזו"א ב"ק סימן ב סק"ו מסתפק בטמון אם חייב לצי"ש, ומהא דבא אחר והטמין שחייב לצי"ש אין להוכיח, שיודע שמפסיד לחבירו, ומצדד לומר דכל שפטרה תורה בפירוש, כגון כלים בבור וטמון באש פטור אף לצי"ש. וגם שולח בעירה ביד חש"ו פטור מן הטמון אף ביד"ש, ובסימן ה סק"ד נראה דפשיטא ליה שטמון פטור אף לצי"ש. עיין שם. וכתב החזו"א שם לדעת הרמב"ם דליבה ולבתה הרוח חייב משום גרמי, א"כ כל טמון באש יתחייב משום גרמי, ותיריך דמדליק בתוך שלו ולא נתכוין להזיק אין לחייבו משום גרמי. ומשמע בגמרא דלאו דוקא טמון בגדיש, אלא כל שהוא טמון בבגד או בכלי (עי' רש"י ב"ק דף י ע"א ד"ה שור טמון ובתוס' שם, שנראה שמפרשים בדעת רש"י שחמור ועליו שק תבואה הוי התבואה טמון, ולא נתברר לי אם צריך שיהא טמון מכל צדדין דומיא דהטמנה בשבת),

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"נ 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

יש אומרים²⁴ שלא נאמר פטור טמון באש, כי אם במקום שכלו לו חיציו, כגון שנפלה אש בחצרו²⁵ ובאותה שעה היה גדר מפסיק בין האש לרכוש חבירו באופן שלא היתה האש יכולה להזיק, אלא שאח"כ נפלה הגדר מסיבה אחרת, ולא גדרו, שחייב זה אין בו משום חציו אלא משום ממונו, והוא הנקרא כלו חציו. אבל בלא כלו חציו, חייב אף בטמון.

לא נאמר פטור טמון אלא במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בשל חבירו, אבל המדליק בתוך של חבירו, חייב על הטמון²⁶, ובלבד שיהא דבר הרגיל להטמין, כגון כלי גדיש בגדיש, וכן בבית חייב על כל דבר שדרך להטמין בבית²⁷.

ה. לאתויי לחכה נירו וסנסכה אבניו

מה שהתבאר שחייב על אשו אפילו יצא מעצמה²⁸, שהדליק בתוך שלו והלק ודלק בתוך של חבירו. הוא אפילו לא שרפה אלא עציו ואבניו, או שליחכה את שדהו החרושה, חייב לשלם הכל, כנזכר.

ו. כי מפני הרעה נאסף הצדיק

²⁴ שו"ע סימן תיח סעיף יג, וכדעת הטור, ומשמע שבלא כלו חציו, ה"ז כאדם המזיק שלא מצינו בו פטור טמון. אבל בדעת הרמב"ם נראה שאינו מחלק, ואף בלא כלו חציו פטור בטמון. ועי' בביאור הגר"א ס"ק לג שביאר סוגית הגמרא אליביה, ועיקר דבריו הם מעין דברי היש"ש פ' כיצד הרגל סימן כב, ומפרש כן גם בדעת הר"י. ועיקר סברתם הוא דמ"ש אשו משום חציו לאו למימרא שאין בו משום ממונו, וכל שיש בו משום ממונו, אין בו משום חציו, אלא לענין ד' דברים ריבתה תורה דהוי כזורק ח"ץ, ולפי"ז כתב היש"ש בסוף דבריו וז"ל, מסקנא דמילתא, באש שלו לא חייב אלא משום ממונו ופטור בטמון לעולם כשמדליק בתוך שלו והלכה הדליקה בשל חבירו. ומ"מ לענין ד' דברים חשבינן כאילו הזיקו בידים אף שאשו משום ממונו, וכן לענין חיוב מיתה ועי' תרומת הכרי, חזו"א ב"ק סימן ב סק"ג ובאולם המשפט.

²⁵ שו"ע ונו"כ שם ו

²⁶ שו"ע ונו"כ שם יג, ומלשון השו"ע משמע שבשל חבירו אפילו באופן שכלו חציו חייב, וכמ"ש התוס' דעיקר קרא בפטור טמון כתיב כי תצא אש, והיינו במדליק בשלו, אבל במדליק בשל חבירו לא אשכחן קרא לפטור טמון. וכן כשמדליק במקום שאינו שלו ולא של חבירו, ג"כ לא אשכחן קרא, דלאו כי תצא אש הוא, וממילא חייב בטמון. ומ"ש בשל חבירו לאו דוקא, ובאבן האזל פ"ב מנו"מ מסתפק כשהדליק ברה"ר אם מיקרי בשל חבירו, כיון שאין לו רשות להדליק שם, ונשאר בצ"ע, ועי' שו"ת תשב"ץ חוט המשולש ח"א סימן א.

²⁷ שו"ע שם, ובשו"ע כתב שבבית חייב על כל דבר, שדרך בני אדם להניח בבית כל כליהם וכל הפציהם, אבל בערוה"ש כתב שבהמות וסוסים ועגלות אין דרך להניח בבית, וכן תיבה מליאה חפצים אינו חייב אלא כפי שדרך להניח בתיבה כזו. וכתב הש"ך שמלשון השו"ע משמע שבדבר שאין דרך להטמין, אף על פי שידוע ודאי שהיה שם פטור, והעלה דהיינו דוקא במדליק בפשיעה, אבל במדליק בידים חייב על הכל.

²⁸ שו"ע ונו"כ שם ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

עיקר הספר על הצדיקים הוא לעורר את עצמו לשוב להשי"ת ולקבל עלינו שנלך בדרכי הצדיק ולצייר לפנינו כאלו הצדיק עומד בפנינו ומזהיר לעסוק בתורה ועבודה כאשר הי' רגיל להדריך תלמידיו בחייו כן נקבל עלינו לילך בדרכי הצדיק אז יתקיים הפי' כי מפני הרעה נאסף הצדיק לכפר על הרעה, אבל אם ח"ו לא יתעוררו לתשובה ע"י הסתלקות הצדיק אז ח"ו יהי' כפי' השני כי מפני הרעה כדי שלא יראה ברע ואז הוי צרה כפולה שנעדר הצדיק ולא כיפר על הרעה²⁹.

רגילים להדליק נר נשמה ברגלים בימים נוראים וביום השנה (יאהרציי"ט) לפטירת המת. לפי דרשת חז"ל לקרא, מפני הרעה נאסף הצדיק, שהצדיק נסתלק בעון הדור, נמצא אנחנו גרמנו הסתלקותו וכביית נרו על כן אנחנו מדליקין נר ביום זה שעיי"ז יתוקן מה שפגמנו בנרו³⁰.

דף ס:

ז. לעולם יכנס אדם בני טוב ויצא בני טוב

כבר התבאר במסכת פסחים דף ב. ותענית דף י: שלעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב, פירוש כשיכנס ערבית לבית המלון, יכנס בעוד החמה זורחת, ולמחר ימתין עד הנץ החמה ויצא ואז טוב לו, כמו שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב³¹. וכשיוצא מעירו כשאינו הולך יחידי מותר לצאת גם בלילה³².

בזמננו³³ שברוב הדרכים במדינות המתוקנות אין חשש מזיקים ליסטים וחיות רעות, ואויבים ואורבים בדרך. וגם כי בדרכים הראשיות הכבשים סלולים ואין חשש מהמורות וכדומה ושיירות הנוסעים מצויות מעיר לעיר, וישנם שוטרים השומרים על בטחון הנוסעים, ואין זה כיציאה לדרך בזמניהם שהיה בדרך כלל בדרכים לא סלולות

²⁹ שו"ת מהר"ש ענגיל חלק ג הספר מר

³⁰ עיי' בס' חיים הנצחיים (סי' י"ב אות ב') שהוא דוגמת הדלקת נר שבת ע"י נשים לפי שהיא כבתה נרו של עולם לפיכך ניתן לה מצוה זו לתקן החטא. שו"ת בצל החכמה חלק ד סימן כט אות ג

³¹ קיצור שולחן ערוך סימן סח סעיף ו

³² מג"א קי י ובערוה"ש שהרי טעם מזיקים ליכא שאינו יחידי וטעם פחתים ליכא שהרי מכיר הוא את עירו אמנם לכאורה שייך טעם ליסטים וחיות וצ"ע

³³ פשוט וכ"כ בשערים המצוינים בהלכה סי' ס"ח סק"ד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

ודרך מקומות שוממים, ובכל מקום יש פנסי רחוב ופנסים במכוניות ואין קיים חשש זה, ולפיכך אין מקפידים מלצאת לדרך בלילה,

אולם בדרכים צדדיות ושוממות. ובמקום שקיים סכנת מחבלים או ליסטים אשר הזיקם מצוי בלילה יותר מביום יש לקיים דברי חז"ל אלו כפשוטן.

**ח. דבר בעיר כנס רגליך ... לך עמי בא בחדריך וסגור
דלתך בעדך ... רבא בעידן רתחא הוי סכר כוי ... רעב
בעיר פזר רגליך ... דבר בעיר אל יהלך אדם באמצע
הדרך ... אל יכנס אדם יחיד לבית הכנסת**

כתבו חכמינו³⁴ שיש לברוח מן העיר כשיש דבר³⁵ בעיר³⁶, וכן הוא הדין לשאר מיני פורעניות המתרגשות וגם משום ביעתותא³⁷.

³⁴ רמ"א יו"ד קמז ה

³⁵ עי' בס' בית דוד הספרדי סי' נ"ז שהביא מהקיצור של"ה ששפך חימה על העולם המקילין בזה בזמן הילוך מכת אבעבועות קטנות בין התינוקת הנקרא בלאטרי"ן בל"א ב"מ ואין נוהרין לברוח עם התינוקת ולהוציאם מן העיר שהם עתידין ליתן את הדין על אותן יונקי שדים שלא חמאו שלא חשו אבותיהם להבריחם ועיי"ש במה שהאריך בזה ועי' בשו"ת זרע אמת ח"א סוף סי' ל"ב שכו' סנגוריא על מנהג העולם שאין נוהגין להבריח התינוקת בזמן שסובבת חולי האבעבועות דדוקא בחולי בדבר שבא מעיפוש האויר דהוא עת שליטת הדין צריך לברוח משא"כ בחולי האבעבועות שהוא דבר טבעית שהעמיד הכורא ב"ה הטבע באדם להוציא הליחות שבגופו עד"ז וכמעט אין איש נמלט מזה ואין נקי דהא גם אם יברח בפעם א' הוא עלול שיבא לו בפעם אחרת וכו' עיין שם באריכות

³⁶ דהא אפי' ישראל יוצאי מצרים שהובטחו ליגאל ונעשו להם כל הנסים הגדולים והנוראים, הוזהרו שלא יצאו מפתח ביתם עד בוקר. ואפי' שהיה בידם מצות מיוחדות להגין עליהם, היו צריכין שמירה יתרה, שכיון שניתנה רשות כו' [למשחית] אינו מבחין כו' [בין צדיק לרשע] כמ"ש רז"ל מזה [ב"ק ס, א]. וציוו [דבר בעיר] כנס רגליך [רעב בעיר] פזר רגליך. הרי בפירוש דל"ש פנעה מה"ד בגוים או בישראל צריכין שמירה שלא ילקו בחברתם, מאחר שניתנה רשות אינו מבחין כשוכנים יחד. מור וקציעה סימן תקעו

³⁷ שו"ת מהרי"ל נ ובדפו"ח מא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

ויש לצאת מן העיר בתחלת הדבר, ולא בסופו אלא אדרבא בסופו ישאר בביתו³⁸, וי"א³⁹ שיקפיד לסגור חלונותיו⁴⁰.

מי שהוא בעיר⁴¹ שיש שם דבר רחמנא ליצלן ונחלה פעם אחת באותו המחלה ונתרפא א"צ לברוח שוב.

דבר בעיר אל יהלך אדם באמצע הדרכים, שלום בעיר אל יהלך בצדי הדרכים⁴², ודוקא בלילה שביום לא שכיחי מוזיקים⁴³.

וי"א⁴⁴ שהכונה בזה כי בשעת הבריאות צריך אדם להשוות הנהגתו ולאחוז במצוה במאכלו ובמשקו ובמלבושיו ובשינתו ובקיצתו בהקרתו ובהעצרו וברחיצתו ובאור המקיף בו ובתנועתו ובמנוחתו ובתנועותיו הנפשיות⁴⁵, אבל בימות המגפה צריך להזהר בתכלית השמירה, ושיוסיף בהנהגתו לנקות המותרים, ושלא להרבות במזון, ושיאכל דברים טובי האיכות ומעטי הכמות, וירבה המנוחה וירחיק היגיעה, וירבה מהמנוחים הטובים, וירחיק

³⁸ שו"ת מהרי"ל שם

³⁹ שרבה בעידן רתחא הוה סכיר כווי דכתיב כי עלה מות בחלוננו, פירוש שרבה היה סובר מה שסברו הרופאים בזה כי האויר הנכנס מהחלון הוא יותר מוזיק לפי שהוא נכנס דק והוא נכנס באברים. שו"ת הרשב"ש סימן קצה

⁴⁰ בספר רבינו בחיי" (פ' קרח) כתב בפסוק הבדלו מתוך העדה וז"ל ומה שהצריך לומר הבדלו והקב"ה יש בידו להמית ולהחיות ולא היה צריך הבדל אצלו שהרי יכול הוא להמית את הרבים ולהחיות א' בתוכם וכמ"ש ז"ל ב' וג' מתכסים בטלית א' השנים מתים והאמצעי ניצל וכענין שכתוב יפול מצדך אלף אלא כדי שלא ידבק בהם האויר הרע שבמכת הדבר כענין האמור באשתו של לוט ותבט אשתו מאחריו או מטעם שאמרו ז"ל כשהמדת הדין מתוחה אינו מבחין בין צדיק לרשע וכו' עכ"ל. חי' רע"א שם

⁴¹ בכנה"ג בהגהות ב"י אות ל"ד שכ' בשם מהרש"ל והמהרי"ל

⁴² ומה שאמרו דבר בעיר אל יהלך אדם לבית הכנסת יחידי מפני שמלאך המות מפקיד שם כליו והני מילי דלא קרו בה דרדקי ולא מצלו בה עשרה, הוא ענין תורני. וכונת זה המאמר הוא, שבית הכנסת שאין שם מלמדי תנוקות ראויים הם לעונש, וכמו שאמרו בפ"ב דשבת בעון ביטול תורה בניס מתים שנאמר לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו, ושהעולם מתקיים בהבל פיהם כדאיתא בפרק כל כתבי הקודש, וכן בית הכנסת שאין מתפללין בו עשרה חייבים הם עונש כמו שאמרו בפרק השולח ובפרק שלשה שאכלו כיון שהקב"ה בא לבית הכנסת ואינו מוצא שם עשרה מיד כועס, זהו כונת שמלאך המות מפקיד שם כליו, כלומר שזה מחייב מיתה. והתקנה היא שלא ילך יחיד אלא בצבור להתפלל ולחזור בתשובה, שתפלת צבור נשמעת כדאיתא בפ"ק דכריתות מדאמר רחמנא חלבנה בקטורת וכו' כדאיתא התם. והש"י יחמול עלינו ועל כל עמו ישראל ברחמים אמן. שו"ת הרשב"ש שם

⁴³ ט"ז שם ה מהרש"ל

⁴⁴ שו"ת הרשב"ש שם

⁴⁵ כלומר בשמחתו ובאנחתו בכעסו וברצונו ובשאר דברים ההכרחיים לנוף האדם ללכת באמצעם לא ריבוי ולא מיעוט

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

האנחה וירבה השמחה⁴⁶, וזהו אל יהלך אדם באמצע הדרכים אלא בקצה האחרון, וכל זה הוא ענין טבעי.

וכל אלו הדברים הם משום סכנה, ושומר נפשו ירחק מהם, ואסור לסמוך על הנס או לסכן נפשו בכל כיוצא בזה.

אולם חובה לרופא לטפל בחולה עם מחלה מדבקת מסוכנת, ובעיקר בזמן מגיפה, רק ישמרו עצמם ככל האפשר שלא להתדבק כתקנת הרפואה בעתים הללו⁴⁷.

רבי חנניה סגן הכהנים⁴⁸ אומר כל הנותן דברי תורה על לבו מבטלין ממנו הרהורין הרבה. הרהורי רעב. הרהורי שטות. הרהורי זנות. הרהורי יצר הרע והרהורי אשה רעה. הרהורי דברים בטלים. הרהורי עול בשר ודם. שכן כתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך ישראל פקודי ה' ישרים משמחי לב מצות ה' ברה מאירת עינים (תהלים י"ט ט). וכל שאינו נותן דברי תורה על לבו נותנין לו הרהורין הרבה. הרהורי רעב. הרהורי שטות הרהורי זנות. הרהורי יצר הרע. הרהורי אשה רעה. הרהורי דברים בטלים. הרהורי עול בשר ודם.

ט. פתח הכתוב בנזקי ממונו וסיים בנזקי גופו לומר לך אשו

משום חציו

כבר התבאר לעיל דף כב. שחומר באש מבשאר אבות נזקי ממונו, שיש לפעמים באש⁴⁹ משום חציו, והיינו כאילו ירה חץ והולך מכחו ומזיק במקום אחר, ואז דינו כאדם המזיק, וחייב גם בד' דברים⁵⁰ כשחבל באדם, ואם

⁴⁶ כל זה בקצה אחד מהקצוות ולא יספיק בזה המצוע בלבד,

⁴⁷ וראיה לי מתקנת רבינו הגרעק"א זי"ע בשעת מגיפת הכולירע בעיר פוזן שכ' שאנשים שיכולים לשמש החולים האלה יהיו באופן קבוע בחדר הלאצארעט, וכ' שם שהוא שכר האנשים האלה, וכן כ' שם שיקראו מיד לרופא יע"ש ונדפס באיגרת מרן הגרעק"א בס' אגרות סופרים מכתב ל', ואינו משמע לי שידבר דוקא מאנשים אשר לא מבני ישראל המה. שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן רנ"א ז, ועיי' שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן יז – קונ' רפואה בשבת פרק ה

⁴⁸ אבות דרבי נתן פרק כ

⁴⁹ ובדין חיוב בד' דברים באבנו סכינו ומשאו, משמע בני"י שחייב כחציו ממש, ואילו לפירוש הרא"ה דהוי אש דממונו פטור מד' דברים, ובאור שמח פי"ד מה' נז"מ מדייק גם מלשון הרמב"ם שפטור מד' דברים, ועי' גידולי שמואל.

⁵⁰ שו"ע שם תיח יז, והיינו בלא כלו חציו, כמו שיתבאר להלן, ועי' סמ"ע שם ס"ק כג לענין בשת

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

המית אדם חייב מיתה⁵¹. ויש אומרים⁵² שבאופן זה חייב גם על הטמון. ויש להסתפק אם חייב גם בשוגג ובאונס⁵³ כדין אדם המזיק⁵⁴.

ויש שאינו חייב⁵⁵ באש אלא משום ממונו, ואז אינו חייב אלא נזק כדין ממונו שהזיק, וגם פטור על הטמון. ומ"מ חייב גם על הכלים, ואפילו על דברים שאינם עומדים להנזק ע"י אש ונתקלקל מחמת האש.

ונראה שהמפעיל מכונה חשמלית ונגרם קצר ויצאה אש והזיקה, דהוי כאש דאונס ופטור מדין אש, ואפשר שאפילו פשע בהפעלת המכשיר, לגבי האש הוי כרוח שאינה מצויה⁵⁶.

י. אסור להציל עצמו בממונו חבירו

⁵¹ סמ"ע שם ס"ק כב (ויש לעיין לדעת הרמב"ם שגם באש דהציו פטור על הטמון, אם חייב מיתה באדם טמון), ועי' מנ"ח מצוה נג.

⁵² שו"ע ונו"כ שם יג, ואין כן דעת הרמב"ם, וכתב המנ"ח שאם הצית בגדיש ממש הו"ל אדם המזיק ממש, ולכו"ע חייב אף בטמון.

⁵³ עיין פתחי חושן חלק ו פרק ט הערה ב שכתב ולא מצאתי בהדיא באש שיש בו משום הציו אם חייב גם בשוגג ובאונס, שלא מצינו שריבתה תורה שוגג ואונס אלא באדם המזיק ממש, אבל לא בשאר אבות, ומ"מ מדמהיב בד' דברים משמע שדינו כאדם ממש, וכבר דנו האחרונים למה חילקו באבות בין אדם לאש, ולפי"ז חייב גם באונס ושוגג, ובנ"י בסוגיא דאישו משום הציו כתב להסביר שהעלה הכתוב כאילו היו הציו מכוונים ע"ג הקשת והקשת בידו ולא נתכוין לזורקם, אלא שפשע והלכו מכחו מאליהן שלא בכונה, ומדכתב שפשע לכאורה משמע שבאונס ושוגג פטור, אלא שדוחק הוא (שוב ראיתי שכ"כ מהר"ץ חיות שם), וראיתי בשם אחד מהראשונים שכתב שאישו משום הציו אמרו ולא הציו ממש, ואפשר שגם הנ"י סובר כן, ובתרומת הכרי סימן שצב כתב שאש באונס פטור, ואפי' נודע לו אח"כ והיה יכול לגדרה, וצ"ע, ועי' חלקת יואב חו"מ סי' ז.

⁵⁴ ועפי"ז צריך לומר דרוח שאינה מצויה חשיב בגדר אונס גמור, דאל"ה הרי אדם חייב באונס סתם, ולדעת המחייבים בנפל מן הגג ברוח שאינה מצויה כבר כתבתי בפרק א שיש צד פשיעה או שיש לחלק בין רוח לרוח, עיין שם.

ושמעתי להסביר דהא דאישו משום הציו היינו דוקא בפשיעה, שע"י הפשיעה נעשה הציו דאדם, אבל באש באונס, לא נעשו הציו כלל, ועי' אולם המשפט, וראיתי בספר מאורי אש פרק ג שהקשה ג"כ לדעת התוס' שבאש חייב מיתה ובד' דברים משום דהוי ככחו ממש, א"כ מ"מ פטור ברוח שאינה מצויה, ואין לומר דדוקא בהזיק בגופו ממש אמרינן אדם מועד משום שהיה עליו להתגבר על רוח שאינה מצויה, שמדברי הראשונים משמע שהחיוב הוא משום שהיה לו להזהר שלא לעלות (עי' פרק א), והסביר שאף לר' יוחנן חיוב אש הוא משום חסרון שמירה, דומיא דשורו, אלא דשאני אש שאינו בר הזיק רק בכח אחר מעורב, ולכן אם אינו יכול להזיק כי אם ע"י רוח שאינה מצויה אין כאן חסרון שמירה, ומיישב בזה מה שנתקשו האחרונים אמאי חשיב התנא אש ואדם המזיק בב' אבות, ועי' פרק ו הערה ה מדברי האחרונים בדין חיוב ברגל מדין אש. בפתחי חושן שם הערה ב

⁵⁵ שו"ע שם, וכמו שיתבאר. ועי' קהלות יעקב ב"ק סי' יט בדין חיוב באש מדד"ג.

⁵⁶ פתחי חושן שם הערה ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

אסור ליקח⁵⁷ חפץ חבירו שלא מדעתו אפילו על דעת לשלם תמורתו, ואפילו⁵⁸ הוא⁵⁹ בסכנת מות אסור לגזול משל חבירו כדי להציל עצמו, אלא יטול על דעת לשלם⁶⁰, ושלא במקום סכנת נפשות יש אומרים⁶¹ שאפילו ע"ד לשלם אסור.

היה צריך לחפץ כדי להציל ממונו מהפסד⁶², ורוצה לשלם לבעלים הפסדו, אין דינו כגזולן, שתנאי ב"ד הוא⁶³ שמותר להציל ממונו בממון חבירו על דעת לשלם⁶⁴.

⁵⁷ שו"ע ונו"כ שנט ב

⁵⁸ שו"ע ונו"כ שם ד

⁵⁹ כתב בפלפולא חריפתא פ' הכונס דה"ה להציל אחרים בממון אחרים אסור, כמו שהיתה השאלה גבי דוד והגבורים שהיה להציל ישראל, אלא שבהצלת אחרים אף על פי שלכתחלה אסור, בדיעבד פטור מלשלם, אבל להצלת עצמו אף בדיעבד חייב לשלם, ובשו"ת צ"צ חו"מ סימן מו כתב שמ"מ אינו חייב לסכן עצמו להצלת ממון חבירו. ואפילו גנב ואין לו לשלם, שאינו אלא כפרעון חוב שאינו חייב לסכן עצמו, ואפילו ספק סכנה ויסורים חשיב סכנה, ומ"ש בסימן קא סעיף יא שאם חייב לישראל ולעכו"ם ואם יפרע לישראל לא יוכל לפרוע לעכו"ם, אפ"ה חייב לפרוע לישראל, שאני התם שחייב ללוה שזמנו קודם ויש לו עתה לפרוע. ואף על פי שיבא אח"כ לידי סכנה, מצוה על כל ישראל לפדותו מהסכנה, ואין הלוה חייב להפסיד יותר משאר ישראל, או אפשר דהתם איירי שאין שם סכנה כלל, עיין שם.

⁶⁰ ובשו"ע הרב הוסיף לכשתמצא ידו, ופירש הצ"צ דהיינו אפילו הוא עני עתה ויודע שאין לו לשלם, אם רוצה לשלם לכשתמצא ידו מותר. ועיין בשד"ח כללים מערכת הא' כלל מז ובפאה"ש שם אות יט האריך בהלכה זו, ועיי' שו"ת מהר"ש ענגיל ח"ד סימן יז, ועיין פתחי חושן חלק א פרק א הערה כא

⁶¹ בשו"ע הרב ה' גזילה סעיף ב כתב שלא הותר ע"ד לשלם אלא מפני פקו"נ, אבל שלא במקום פקו"נ אסור, ואפילו לרפואת חולי שאין בו סכנה או להנצל מאנס שאונסו ביסורי הגוף ואין בהם משום סכנה, מפני שהוא איסור תורה, ואין מתרפאים שלא במקום סכנה אלא באיסור דברי סופרים, כמ"ש ביו"ד סימן קנ"ה, ע"כ. ומדברי הרמ"א בסימן שח סעיף ז וכן בסימן ערד סעיף א בדין תנאי ב"ד משמע שמותר ליטול ממון חבירו כדי להציל ממונו מן ההפסד, וגם בשו"ע הרב הביא הלכה זו בדיני שמירת הנפש, ומ"מ נראה שבממון עכו"ם יש להקל, שהרי הרב מודה שבממון עכו"ם אין איסור ע"ד לשלם.

⁶² כגון שהפסדו גדול מהפסדו של בעה"ב, אבל אם אינו רוצה להשלים ההפסד, הרי קי"ל שאסור להציל עצמו בממון חבירו, ונראה דאע"פ שלבסוף יחייבוהו ב"ד לשלם, כיון שעשה שלא כדין, בכה"ג לא עשו תנאי ב"ד שיהא חשוב כנוטל ברשות, ואפשר שבאופן זה גם אינו משלם השכר, רק הפסדו, דכיון שהוא צריך להחמור לעצמו, ה"ז כאילו אינו עומד להשכיר. פתחי חושן חלק א פרק ז הערה כד

⁶³ רמ"א שח ז

⁶⁴ ודינו כשוכר ברשות משום תנאי ב"ד, ומשלם שכר ואינו משלם פחת, ואפילו פחת מחמת מלאכה, נה"מ שם, ובמהנ"א דיני גזילה סימן יז כתב שאע"פ שיוכר ברשות ב"ד ואינו נקרא גזולן, מי פטרו מאונסין, ונמצא מציל ממונו בממון חבירו, אלא שורת הדין שישלם לחבירו כל מה שהפסידו, ורצה נוטל שכרה או נוטל פחתה, עיין שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

הרודף אחר ישראל⁶⁵ להרגו והזהירוהו ועדיין רודף אחריו, הרי כל ישראל מצווים להציל הנרדף, ואפילו להרוג את הרודף כמו שיתבאר בעזה"ת במסכת סנהדרין דף עב:

הנרדף ששיבר כלים⁶⁶ של הרודף⁶⁷ פטור⁶⁸, אבל אם שיבר כלים של אחר, חייב⁶⁹, שאסור להציל עצמו בממון חבירו⁷⁰ שלא ע"ד לשלם⁷¹. אולם מי שרודף אחר הרודף להציל, ושיבר כלים בין של רודף ובין של אדם פטור⁷², כדי שלא יבואו להמנע מלהציל את הנרדף.

ודוקא ברודף שמותר להרגו, אבל הרואה חבירו הולך להזיק ממון אחרים, אף על פי שהניזק עצמו מותר להזיק ממון המזיק להציל ממנו, כמ"ש להלן, אבל אחר אסור לו⁷³.

⁶⁵ שו"ע ונו"כ תכה א

⁶⁶ שו"ע ונו"כ שפ ג

⁶⁷ כתב בכנה"ג סימן שפ בשם שו"ת רשד"ם סימן שפט שאפילו בעלילת ממון מגוים מיקרי סכנת נפשות ויש לו דין רודף, ואם הציל עצמו בממון הרודף פטור, עיין שם.

⁶⁸ בשו"ע כתב הטעם שלא יהא ממנו חמור מגופו, ולכאורה איירי כששיבר כליו של רודף כדי להבריחו, והוי דומיא דגופו שהורגו או חובל בו כדי להציל עצמו, ומ"מ נראה דה"ה כששיבר כלים של רודף בשעת מנוסה פטור, ואף על פי שלכאורה לא שייך טעם זה, מ"מ הרודף עצמו גרם לכך, ולכאורה היה נראה שאפילו שיבר כלים של רודף שלא בדרך הצלה יש מקום לפוטרו מטעם שלא יהא ממנו חמור מגופו, אבל בערוה"ש כתב דדוקא כששיבר כמה שנוגע להצלתו פטור, וצ"ל משום דגם בגופו אינו פטור אלא בדרך הצלה, ועי' שו"ע הרב ה' נזקי ממון בקו"א סק"ב שכתב שלא פטור אלא הנרדף והרודף אחר הרודף, אבל שאר כל אדם חייב, ואי שלא בדרך הצלה חייב פשיטא, וצ"ע.

⁶⁹ ומדברי הש"ך סימן שעח סק"ב משמע דדוקא כששיבר במתכוין חייב, אבל בלא מתכוין פטור, דהו"ל אונס, מיהו נראה דתליא בפלוגתא שם אם אדם המזיק באונס גמור פטור, וכמ"ש בפרק א, ועיי"ש מ"ש מדברי המחנ"א, ועי' עוד בשו"ת בית שלמה חו"מ סימן קכא בהגהת בן המחבר.

⁷⁰ עיין ש"ך קכה א שלא חייבו במציל עצמו בממון חבירו אלא כשמציל עצמו בממון אחר, כגון נרדף ששיבר כלים של אחר, וכן בהך דרמ"א שאיים עליו בחוב אחר, אבל כשמאיים עליו ואונסו להחזיר לו אותו ממון שמסר לו, אמרינן אונס רחמנא פטריה, ועי' נה"מ מ"ש כביאור דברי הש"ך, ועי' בערוה"ש.

⁷¹ ומדברי התוס' ב"ק דף סע"ב והרא"ש שם נראה שאין איסור אלא ע"ד שלא לשלם, אבל ע"ד לשלם מותר (ובפלפולא חריפתא שם כתב דה"ה להציל אחרים אסור אלא שהמציל אחרים פטור שאל"כ אין לך מציל ממון אחרים). וצ"ע לדעת הרא"ש שמותר להציל ע"ד לשלם, א"כ גם במציל אחרים אינו מותר לכתחלה רק ע"ד לשלם, וא"כ שוב אין לך מציל ממון אחרים). וכתב היש"ש פ' הכונס סימן כז שע"ד לשלם מחויב להציל עצמו, ואי לא עביד הכי מתחייב בנפשו.

⁷² אבל לכתחלה אסור, כדמשמע בפלפולא חריפתא בפ' הכונס וטעם זה אינו אלא לפטור על כלים של אחר, אבל על כלים של רודף פטור מטעם שלא יהא ממנו חמור מגופו, שהרי מותר להרגו

⁷³ פתחי חושן חלק ו פרק יב הערה לד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

הלוקח מכונית של חברו לצורך פקוח נפש וניזוקה פטור מלשלם, שיש לו דין מציל מרודף⁷⁴.

השומר על חפצי חברו⁷⁵ ובאו אנסים על השומר וקדם ונתן להם הפקדון להציל עצמו, אם השומר אמוד שידוע שהוא בעל רכוש, הרי שמן הסתם באו האנסים בגללו, ונמצא שהציל עצמו בממון חברו⁷⁶, וחייב לשלם, אבל אם אינו אמוד, חזקה שלא באו אלא לשמע הפקדון ופטור, וכ"ש כשידוע בודאי שלא באו אלא בשביל הפקדון.

השואל חפץ לצורך הצלת נפשות יש פוטרים⁷⁷ מאונסין.

השובר בית מחבירו⁷⁸ אם המשכיר מכרו או השכירו לעכו"ם או לאנס שהוציא השובר מביתו, חייב להעמיד לו בית אחר שאסור להציל עצמו בממון חברו.

המוטר שגרם הפסד ממון ישראל, אף על פי שלא עשה מעשה בידים⁷⁹, אלא הראה או אמר לאנס ישראל או עכו"ם על ממון ישראל ולקחו האנס, חייב לשלם מה שהפסידו, והוא מדינא דגרמי, אנסוהו להראות ממון חברו פטור מלשלם, ודוקא

⁷⁴ בספר תורת היולדת פרק כ למד מהלכה זו דרודף, ואם החולה עצמו נמצא במכונית דינו כשואל, שלגבי עצמו לא פטור מכה התקנה, ועי' נה"מ סימן שמ סק"ו ובמ"ש בזה בדיני פקדון פרק ט סעיף כ, ולכאורה מדבריו משמע שאף להצלת עצמו פטור מכה תנאי ב"ד. ועי' להלן.

⁷⁵ שו"ע ונו"כ רצב ח

⁷⁶ וכתב הש"ך (ס"ק יט) דאירי שלא היו הגנבים יכולים בעצמם למצוא הפקדון, אבל אם בלא"ה היו מוצאים אף כשלא היה נותן להם פטור, ועי' ערך ש"י, ופשוט שבמקום סכנה מותר לו לכתחלה למסור להם להציל עצמו, אלא שאינו נפטר מלשלם, והש"ך בסימן שפח (ס"ק כד) העלה כדעת הראב"ד שאם אנסוהו בפירוש להביא ממון חברו פטור מלשלם, שאין לך דבר העומד בפני פקוח נפש, ואין זה מציל עצמו בממון חברו, אלא אדרבה שאם לא עשה כן נמצא מציל ממון חברו בנפשו, שאינו חייב בכך. ורק אם אנסוהו להביא ממון סתם והביא להם ממון חברו חייב, אבל דעת המחבר (שם סעיף ד) שאף כשאנסוהו להביא ממון חברו חייב, עיין שם.

⁷⁷ נה"מ (סימן עב ס"ק יז), שהשואל כלי להצלת נפשות, או לכבות דליקה שהוא כהצלת נפשות, פטור מאונסין, והביא ראיה מדין רודף אחר רודף ושיבר כלים דפטור וכ"כ בסימן שמ (סק"ו), ואפילו שאל שלא מדעת, עיין שם. אלא שלפי"ז אינו פטור אלא בשעת רדיפה, אבל שלא בשעת רדיפה מסתבר דהוי עכ"פ כש"ח, ובמשו"ב נתיבות דחה דעת הנה"מ, דדוקא ברודף פטורו כדי שלא להתמהמה ולא יהיו נמנעים מלהציל, אבל שואל כלי הוי כמציל עצמו בממון חברו שלא מצינו שתיקנו לפטורו. וגם במנחת פתים דחה דברי הנה"מ, שלא פטרו רודף אלא משום דאל"כ אין לך מציל את חברו, אבל בהצלת עצמו לא מצינו.

⁷⁸ שו"ע ונו"כ ש"ב ב, וכן כל כיוצא בזה. וכתב המ"מ שכל שהמשכיר גורם להוציא ממון חייב להעמיד לו בית אחר, ובערוה"ש כתב שאע"פ שהמשכיר היה אנוס למסור הבית לאנס, לא אמרינן אונס רחמנא פטריה, שאסור להציל עצמו בממון חברו, ואפילו אמר לו בית זה חייב להעמיד לו בית אחר, ולכאורה מדברי המ"מ משמע שכל שהוא לא גרם הוא פטור, והיה אפשר לחלק בין אנוס בגוף הבית, שבוזה לא מיקרי מציל עצמו בממון חברו, והערוה"ש איירי שאנסו לתת לו בית ונתן לו בית זה, וצ"ע. ועיין פתחי חושן חלק ד פרק ה הערה יח

⁷⁹ בשו"ע ונו"כ שפח ב ובסמ"ע סק"ה ובש"ך ס"ק יג כתב הראה או דיבר לאנס, ובשו"ע הרב כתב בין בדיבור שהלשין עליו או לגלות מצפוניו בין מראה לו באצבע תבן של חברו, ומשמע אפילו מראה בשתיקה אלא שהשר מבין כונתו.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

באונס הכאות או יסורים⁸⁰, וכ"ש אונס מיתה, אבל אונס ממון⁸¹ יש אומרים דאינו נקרא אונס.

אינו פטור באונס אלא⁸² כשלא עשה מעשה בגוף הממון, כגון שהראה הממון, אבל אם לקח הממון ונתנו ליד האנס, אפילו באונס, חייב⁸³, וי"א⁸⁴ שאם אנסוהו להביא ממון חבירו פטור.

לא אנסוהו בפירוש על ממון חבירו⁸⁵, אלא שאנסוהו להביא ממון או פירות סתם, וכ"ש כשאנסוהו להביא משלו, והראה ממון או פירות של חבירו, אף על פי שלא נשא ונתן ביד חייב⁸⁶, ויש אומרים דה"ה אם לא אנסוהו בפירוש על ממון אלא יסרוהו סתם ולא

⁸⁰ רמ"א שם

⁸¹ נראה דהיינו שאנסוהו ע"י איומים ליקח או להפסיד ממנו אם לא יראה, וכתב הט"ז שאם לא הזכיר לו האנס שיתן ממון עצמו אלא שרוצה להכותו שיראה ממון חבירו, אף על פי שמרניש שיוכל לפטור עצמו בממון שלו, מיקרי אונס מחמת מכות, כיון שלא אמר לו האנס בפירוש שיתן ממון שלו.

⁸² שו"ע ונו"כ שם ב וד

⁸³ והוא דעת הרמב"ם ורוב הראשונים, שאסור להציל עצמו בממון חבירו, ולשיטה זו אפי' אנסוהו להביא חייב, דרוע מזלו גרם לו שיאנסוהו, וכתב בשו"ע הרב ה' נזקי ממון דודאי שאין לך דבר העומד בפני פקוח נפש, אבל צריך לעשות כן ע"ד לשלם. מיהו היינו דוקא כשעשה מעשה, ובשו"ע הרב כלל בדין זה גם אנסוהו להראות, אלא שכתב שיטול ע"ד לשלם ע"פ ב"ד אם יורו לו שחייב לשלם, ונראה כונתו שלעולם צריך להתנות ע"ד לשלם ע"פ ב"ד, אלא שלאחר מעשה כשיבא לב"ד יורו לו שאם לא נשא ונתן ביד פטור, ואם נשא ונתן ביד חייב. ויש להסתפק כשאנסוהו להראות ונתכוין ע"ד לשלם, אם מתחייב בזה, שמסברא נראה שלא נתחייב אלא כפי הדין, וצ"ע.

⁸⁴ סמ"ע וש"ך שם בשם הראב"ד, דכיון שאנסוהו על ההבאה אין לך דבר העומד במקום פקו"נ, והואיל ויחדו לו בפירוש ממון חבירו אינו חייב למות בשביל ממון חבירו, והש"ך ס"ק כד האריך להוכיח כדיעה זו, ודוקא כשאנסוהו על ממון סתם חייב כשנו"נ ביד משום דדמי לנדרף ששיבר כלים, והוי כמציל עצמו בממון חבירו, אבל בממון פלוני אין זה מציל עצמו בממון חבירו, דאדרבה אם לא יעשה כן נמצא מציל ממון חבירו בנפשו שאינו חייב בכך, ומ"מ אם לא אנסוהו בפירוש להביא אלא אמר לו הבא לי אין זה אונס להביא, עיין שם. ובערך ש"י כתב בשם המחנ"א דהא דחייב באונס היינו כשהיה לו משל עצמו באותה שעה, והיה יכול להציל עצמו בממונו, אבל אם לא היה לו משלו פטור, והוכיח כן מדברי הרא"ש בסנהדרין, ומיישב בזה קושית הראב"ד, דכיון שיש לו משלו אין כאן פקו"נ, ובהראה לבד ככל אופן פטור משום שהוא גרמא, ועי' שו"ת מהר"ש ח"ד סי' יז. ומ"מ נראה מדברי הש"ך דדוקא באונס הגוף פטור אבל באונס ממון, אף כשאנסוהו להביא חייב, ואפי' לדעת הפוסקים שהביא לעיל שגם אונס ממון מיקרי אונס, סוף סוף הוא מציל ממנו בממון חבירו, ועי' שו"ת תשב"ץ ח"ד טור ב' סי' כא.

⁸⁵ רמ"א שם ב

⁸⁶ שכל שלא אנסוהו על של חבירו ה"ז כמציל עצמו בממון חבירו, ובגליון הרי"ף הובא דעת רבינו אפרים שסובר שגם בכה"ג פטור, כיון שאינו מתכוין להזיק, ואינו חייב כי אם באנסו את שלו והראה בשל חבירו, ולפי"ז צ"ל דשאר הראשונים ס"ל שגם באנסו סתם הו"ל כמתכוין להזיק. ועי' שו"ת משפטי שמואל סימן עג שדחה דעת הר"י אפרים, ונראה דעתו שאפילו קים לי אינו יכול למעון, עיין שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

אמרו לו על מה, והלך והראה להם ממון חבירו חייב⁸⁷, וי"א⁸⁸ שאף כשאנסוהו על ממון סתם ואין לו משלו והראה משל אחרים פטור.

יא. אבל אתה מלך אתה [וזמלך] פורץ לעשות לו דרך ואין מוחזין בידו

י"א⁸⁹ שמלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחזין בידו, ודרך המלך אין לה שיעור, אלא כפי מה שהוא צריך, אינו מעקם הדרכים מפני כרמו של זה או מפני שדהו של זה, אלא הולך בשוה וי"א⁹⁰ שלא הותר לו אלא בעת מלחמה שפורץ דרך כנוצר ועושה מלחמתו⁹¹.

⁸⁷ רמ"א שם. והש"ך ס"ק בא תמה שהרי יכול לומר הייתי סבור שמייסרין אותו להראות ממון, ולא יהא אלא ספק ולמה יתחייב מספק, וע"כ פירש דהמור איירי שניכרים הדברים שלא יסרוהו מתחלה בשביל ממון, עיין שם,

⁸⁸ מ"ז שם בשם היש"ש, והסכים עמו, ואפילו אנסוהו על פירות ואין לו ויש לו מעות, אינו צריך לפייסו במה שאין דורשים ממנו. ולכאורה מדברי שאר הפוסקים נראה דכל שלא הזכיר האנס ממון חבירו, וזה הראם לאנס, ה"ז בכלל מציל עצמו כממון חבירו, וצ"ע.

⁸⁹ פירש"י בפ"ב דסנהדרין (דף כ' ב) ופורץ גדרות אחרים לעשות לו דרך לשדהו ולכרמו וכן פירש"י ז"ל בפ' הערל (דף ע"ו ב) ומשמע מדבריו דבכל עת וזמן אפי' שלא לצורך מלחמה אלא לצורכו בלבד עושה כן. לחם משנה מלכים פרק ה הלכה ג

⁹⁰ רמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכה ג

⁹¹ וסוף דבריו אלא הולך בשוה ועושה מלחמתו משמע דמפרש דמתני' לענין מלחמה אתמרה דהיכא דצריך המלך למלחמתו כן הוא עושה אבל לא לצורכו ובפרק הכונס (דף ס') הביאו הא דפורץ לעשות לו דרך גבי קרא דויבקעו שלשת הגבורים וכו' דהיינו שעת מלחמה ולא מצינו שלא בשעת מלחמה שלצורכו יוכל המלך לעשות כן זה דעתו ז"ל. לח"מ שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

